

освіти повинен забезпечити ефективний розвиток у реальних умовах функціонування конкретного ЗВО. Під час проведення дослідження наявних стратегій з'являється можливість створення такої страте-

гічної моделі, яка може бути зовсім не схожою на ті, що застосовуються нині. Саме унікальність стратегії здатна забезпечити зміцнення конкурентних позицій ЗВО та вирішення його стратегічних завдань.

Список літератури:

1. Ахметов И.Г. Информационная система стратегического управления вузом на основе процессного подхода. URL: <http://www.dissercat.com/content/informatsionnaya-sistema-strategicheskogo-upravleniya-vuzom-na-osnove-protsessnogo-podkhoda#ixzz35pGbSQ5E> (дата звернення: 15.06.2018).
2. Белан Е.П. Стратегическое управление развитием регионального университета как исследовательско-ориентированного вуза: автореф. дис. ... доктора педагогических наук. Ростов-на-Дону. – 2007.
3. Разработка стратегии образовательного учреждения: методические рекомендации / О.Б. Веретенникова, Н.В. Дрантусова, А.К. Ключев и др. Университетское управление: практика и анализ. – 2008. – № 4. – С. 3-403.
4. Козловских Н.В. Совершенствование системы стратегического управления в высших учебных заведениях: дис. ... кандидата экономических наук: 08.00.05. Москва, 2009. – 185 с.
5. Грудзинский А.О. Стратегическое управление университетом: от плана к инновационной миссии. Университетское управление: практика и анализ. – 2004. – № 1 (30). – С. 9-20.
6. Белый Е.М., Романова И.Б. Использование концепции стратегического менеджмента в управлении государственным вузом. Менеджмент в России и за рубежом. – 2003. – № 3. URL: <http://www.mevriz.ru/articles/2003/3/1546.html> (дата обращения: 15.06.2018).
7. Развитие стратегического подхода к управлению в российских вузах / Под ред. Е.А. Князева. Казань: Унипресс, 2001.
8. Терентьева Т.В., Кулакова М.Н. Факторы, влияющие на эффективность образовательных услуг вуза в современном обществе. Современные проблемы науки и образования. – 2012. – № 5. URL: <http://www.science-education.ru/tu/article/view?id=7123>.
9. Боумэн К. Основы стратегического менеджмента. М.: Банки и биржи, ЮНИТИ. – 1997.
10. Гительман Л.Д. Преобразующий менеджмент: Лидерам реорганизации и консультантам по управлению. М.: Дело, 1999.
11. Кэхилл Д. Хозяйственная стратегия: разработка, осуществление, контроль. Проблемы теории и практики управления. – 2001. – № 1.

УДК 658.15:005

Юрій Е.О., к.е.н., доцент,
завідувач кафедри публічних,
корпоративних фінансів та фінансового посередництва
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Руснак Т.В., магістрант
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ У СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

Юрій Е.О., Руснак Т.В. Забезпечення фінансової стабільності підприємств у сучасних економічних умовах. У статті розглянуто наукові підходи до визначення поняття фінансової стабільності підприємства. На основі їх узагальнення запропоновано власне трактування фінансової стабільності підприємства. Визначено методичні аспекти оцінки фінансової стабільності підприємства. Проаналізовано рівень фінансової стабільності вітчизняних сільськогосподарських підприємств за комплексом показників оцінки фінансової стійкості. Виявлено проблеми управління фінансовою стабільністю вітчизняних підприємств та визначено можливі шляхи їх вирішення. Запропоновано шляхи підвищення ефективності управління фінансовою стабільністю підприємств.

Ключові слова: фінансова стабільність, фінансова стійкість, аналіз фінансової стабільності, показники фінансової стійкості, типи фінансової стійкості, управління фінансовою стабільністю

Юрий Э.О., Руснак Т.В. Обеспечение финансовой стабильности предприятий в современных экономических условиях. В статье рассмотрены научные подходы к определению понятия финансовой стабильности предприятия. На основе их обобщения предложена собственная трактовка финансовой стабильности предприятия. Определены методические аспекты оценки финансовой стабильности предприятия. Проанализирован уровень финансовой стабильности отечественных сельскохозяйственных предприятий по комплексу показателей оценки финансовой устойчивости. Выявлены проблемы управления финансовой стабильностью отечественных предприятий и определены возможные пути их решения. Предложены пути повышения эффективности управления финансовой стабильностью предприятий.

Ключевые слова: финансовая стабильность, финансовая устойчивость, анализ финансовой стабильности, показатели финансовой устойчивости, типы финансовой устойчивости, управление финансовой стабильностью.

Yurii E.O., Rusnak T.V. Provision of financial stability of enterprises in modern economic conditions. In the article the scientific approaches to the definition of financial stability. On the based on the generalization of the latter offered their own interpretation of financial stability. Identified methodical aspects of evaluating the financial stability of the enterprise. Analyzed the level of financial stability of domestic agricultural enterprises on a range of indicators for assessing financial stability. Revealed problems of management of financial stability of domestic companies and possible ways of their solution. Offered ways of improving the management of financial stability of enterprises.

Key words: financial stability, financial sustainability, financial stability analysis, financial stability ratios, types of financial stability, financial stability management.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки, що характеризується нестабільністю і кризовістю економічної ситуації в країні, підприємства всіх форм власності змушені адаптуватися до умов зовнішнього середовища, адже основною передумовою їхнього виживання є відновлення і підтримка належного рівня фінансової стабільності. Фінансова стабільність усіх підприємств є основою не тільки сталого розвитку економіки регіону, а й основним чинником фінансово-економічної безпеки держави у цілому, тому актуальності набуває питання підвищення ефективності її оцінки та регулювання у сучасних економічних умовах, що характеризуються масовою збитковістю вітчизняних підприємств. Зокрема, за даними Державної служби статистики, у 2016 р. із 15 галузей економічної діяльності вісім є збитковими. Найбільш збитковими є галузі промисловості та операцій із нерухомим майном, тоді як сільське господарство та професійна діяльність процвітають. Отже, для уникнення або своєчасного запобігання збитковості та такого колосального розриву між результатами діяльності вітчизняних підприємств різних галузей доцільно здійснювати регулярну оцінку фінансової стабільності підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значну увагу дослідженню фінансової стабільності підприємства приділили як зарубіжні, так і вітчизняні вчені, а саме: О.Г. Біла [1] досліджувала питання фінансової стабільності та планування на підприємстві; Т.В. Донченко [2] розкрила механізм управління фінансовою стійкістю на підприємстві; Т.Л. Керанчук [3] дослідила методичні аспекти оцінки фінансової стабільності.

Аналіз та узагальнення досліджень та наукових праць, присвячених досліджуваній темі, виявили необхідність удосконалення як теоретичних, так і практичних розробок із питань забезпечення фінансової стабільності підприємства та зумовили формування мети даної статті.

Незважаючи на те що в економічній літературі представлено багато праць відомих авторів, які присвячені дослідженню питань фінансової стабільності підприємства, актуальним залишається проблема її забезпечення у сучасних економічних умовах.

Постановка завдання. Метою статті є визначення сутності фінансової стабільності, підходів до її аналізу та оцінки, а також ролі фінансової стабільності в забезпеченні стабільного функціонування підприємств.

Виклад основних результатів. Фінансова стабільність підприємства є однією з важливих характеристик його фінансового стану. Перед тим як розглядати особливості фінансової стабільності підприємств України, варто розкрити її економічну сутність. Незважаючи на постійні дослідження вчених-економістів, так і немає чіткого розмежування між поняттями «фінансова стабільність» та «фінансова стійкість». Окрім терміну «фінансова стійкість», разом із таким поняттям, як «фінансова стабільність підприємства», з'являються також інші терміни: «фінансова сталість», «фінансова рівновага», «економічна стійкість» тощо. Тому важливим питанням є формулювання сучасного визначення поняття «фінансова стабільність», базуючись на дослідженнях учених та оглядах економічної літератури.

Так, І.О. Бланк розглядає фінансову стабільність як систему заходів, спрямованих на зменшення роз-

міру зовнішніх зобов'язань підприємства в коротко-строчковому періоді та на збільшення суми найліквідніших активів (грошей), що забезпечують термінове погашення цих зобов'язань [4, с. 274].

С.М. Співак зазначає, що фінансово стабільним вважають таке підприємство, яке, враховуючи вплив техніко-економічних факторів, здатне за рахунок власних засобів покривати вкладення в активи, забезпечити безперервність виробництва та реалізації, здійснювати постійне оновлення основних засобів та забезпечувати сталий розвиток [5, с. 142].

Т.В. Донченко під фінансовою стабільністю розуміє якісну характеристику його фінансового стану, що характеризується як здатність підприємства ефективно функціонувати, відзначається достатнім рівнем забезпеченості фінансовими ресурсами, що забезпечує його платоспроможність, прибутковість та рентабельність [2, с. 25].

Отже, аналіз представлених в економічній літературі визначень фінансової стабільності підприємства дало змогу сформулювати таке визначення: фінансова стабільність – це здатність підприємства підтримувати рівень абсолютної або нормальної фінансової стійкості, забезпечувати відповідну фінансову рівновагу своїх активів та пасивів, а також стійкий економічний ріст в умовах нестабільності зовнішнього та внутрішнього середовища, що гарантує його платоспроможність та інвестиційну привабливість у довгостроковій перспективі.

Аналіз фінансової стабільності підприємства базується на методології оцінки його фінансової стійкості, що передбачає:

1. Аналіз фінансової стійкості підприємства на основі розрахунку низки відносних показників,

що дають змогу зробити висновки про залежність підприємства від позикового капіталу та рівень фінансових ризиків. Відповідність цих показників нормативним значенням говорить про здатність підприємства оперативнo реагувати зміни зовнішнього та внутрішнього середовища без зниження фінансового та виробничого потенціалу. До таких показників належать: коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт фінансової стабільності, коефіцієнт фінансового левериджу, коефіцієнт забезпечення та ін. [2, с. 24].

2. Визначення типу фінансової стійкості на основі забезпеченості запасів джерелами їх формування, що здійснюють за допомогою системи абсолютних показників. Серед них виділяють групу показників наявності джерел формування запасів і групу показників забезпеченості запасів джерелами їх формування. Джерелами покриття запасів передусім є власні оборотні кошти (ВОК), а в разі їх нестачі використовуються довгострокові та короткострокові зобов'язання підприємства [6, с. 518].

Отже, проведемо дослідження фінансової стійкості на прикладі вітчизняних сільськогосподарських підприємств. Галузь сільського господарства є однією з провідних галузей економічної діяльності України, що, згідно зі статистичними даними, налічує 44 998 підприємств, серед яких тільки 20 – великі підприємства, 2 501 – середні та 42 477 – малі сільськогосподарські підприємства. Дані підприємства забезпечують робочими місцями 614,3 тис. осіб та реалізують продукції на 403,6 млрд. грн. Дані масштаби показують, що сьогодні показники діяльності, зокрема фінансова стабільність, даного сектору економіки є одними з ключових факторів соціально-економіч-

Таблиця 1

Оцінка типу фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств України за 2014–2016 рр., млрд. грн.

Показники	2014 рік	2015 рік	2016 рік	Відхилення (+,-)	
				2015 року від 2014 року	2016 року від 2015 року
Власні оборотні кошти	40,9	104,2	150,8	63,3	46,6
Запаси	84,4	114,9	160,3	30,5	45,4
Надлишок (+), нестача (-) ВОК для формування запасів	-43,5	-10,7	-9,5	32,8	1,2
Власні і довгострокові джерела формування запасів і витрат	103,9	172,3	212,7	68,4	40,4
Надлишок (+), нестача (-) ВОК та довгострокових зобов'язань для формування запасів	19,5	57,4	52,4	37,9	-5
Основні джерела формування запасів і витрат	267,5	514,6	1318,7	247,1	804,1
Надлишок (+), нестача (-) основних джерел для формування запасів	183,1	399,7	1158,4	216,6	758,7
Тип фінансової стійкості	2	2	2	-	-

ного розвитку країни у цілому. Отже, використовуючи дані Державної служби статистики, проведемо оцінку фінансової стабільності сільськогосподарських підприємств України за допомогою комплексу абсолютних показників фінансової стійкості [9].

Першим кроком буде визначення одного з найважливіших чинників, що дають змогу оцінити тип фінансової стійкості будь-якого підприємства, – визначення суми власних обігових коштів (ВОК) підприємств протягом 2014–2016 рр. Загальноприйнятою формулою визначення власних обігових коштів підприємства є різниця між сумою його власного капіталу та необоротних активів. Отже, згідно з проведеними розрахунками, можемо побачити, що фінансування поточної діяльності сільськогосподарських підприємств України здійснюється за рахунок власних коштів, адже протягом досліджуваного періоду спостерігається позитивне значення ВОК. А саме в 2014 р. загальна сума власних обігових коштів галузі сільського господарства становила 40,9 млрд. грн., у 2015 р. цей показник зріс більш як удвічі та становив 104,2 млрд. грн., а в 2016 р. – 150,8 млрд. грн. У цій ситуації ми спостерігаємо дотримання одного з основоположних принципів фінансового менеджменту: для підтримання фінансової стійкості і ліквідності компанії за рахунок власних засобів повинні бути профінансовані необоротні активи і частина оборотних активів підприємства. Тобто вітчизняні суб'єкти господарювання галузі сільського господарства здатні забезпечити безперебійний операційний процес своїх підприємств. Для визначення типу фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств проведемо порівняння показників джерел формування запасів та витрат і показників забезпеченості запасів та витрат джерелами їх формування, результати порівняння подано в табл. 1 [9].

За результатами дослідження абсолютних показників фінансової стійкості підприємств сільського господарства України за 2014–2016 рр. можна присвоїти цій галузі економічної діяльності другий тип фінансової стійкості, тобто нормальну фінансову стійкість. Даний тип фінансової стійкості характеризується тим, що операційна діяльність підприємств фінансується за рахунок нормальних джерел фінансування запасів, тобто власних обігових коштів, непрострочених банківських кредитів, що були отримані для покриття запасів, а також непростроченої кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги. При цьому суб'єкти господарювання, що належать до другого типу фінансової стійкості, мають також нормальні ліквідність і платоспроможність, а їхня операційна діяльність є рентабельною. Доказом рентабельної діяльності, за даними ННЦ «Інститут аграрної економіки», є рекордний за величиною показник рентабельності виробництва сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах України, який було зафіксовано в 2015 р. на рівні 45,6%. У 2016 р.

цей показник зменшився на 8,3% та становив 37,3%, що є другим за величиною за останні 22 роки. Рентабельність виробництва в 2016 р. сформувалася під впливом суттєвого зростання собівартості більшості видів продукції на тлі значно повільнішого зростання цін реалізації [10].

Тобто можна стверджувати, що вітчизняні сільськогосподарські підприємства здійснюють ефективну фінансову діяльність, здатні оптимально використовувати власні та кредитні ресурси та забезпечити безперервний виробничий та збутовий механізми.

Проте на будь-якому етапі фінансово-господарської діяльності підприємств галузі сільського господарства актуальним залишається питання підвищення рівня фінансової стійкості. Цю проблему може вирішити збільшенням обсягу власних оборотних коштів. Проблеми нестачі ВОК найчастіше виникають через:

- накопичення надлишкових запасів товарно-матеріальних цінностей підприємств;
- проблеми збуту продукції через зниження попиту і високу конкуренцію галузі;
- збільшення дебіторської заборгованості (переважно у підприємств оптової торгівлі, що постачають товар великими партіями під реалізацію);
- зниження рентабельності діяльності.

Головним напрямом зростання вартості власних обігових коштів для вітчизняних сільськогосподарських підприємств є процес збільшення обсягу реалізації якісної продукції, виконаних робіт і наданих послуг, розмірів прибутку та підвищення рівня прибутковості підприємств у цілому. У такій ситуації особливо актуальною є проблема конкуренції на ринку, тому підприємства повинні звернути увагу на унікальність власного товару або послуг, оригінальність чи екологічність пакування, різноманітність асортименту, а також новизну товару і його актуальність.

Також сьогодні підприємство повинно мати добре обґрунтовану стратегію дій, а також бути готовим адаптуватися до можливої зміни умов зовнішнього середовища. Тенденції сучасного розвитку економічної ситуації в Україні характеризуються високим динамізмом, активізацією структурних зрушень та загостренням конкурентної боротьби. Ці явища зумовлюють необхідність наукового пошуку нових механізмів і методів стратегічного управління [7, с. 133]. У таких умовах підприємства можуть застосувати метод диверсифікації діяльності для поліпшення своєї фінансової стабільності. Перспективною можливістю для суб'єктів господарювання може стати інший вид діяльності, що здатний принести хоча б якийсь прибуток, адже у разі збитковості основного виду діяльності тимчасово вирівняти ситуацію може інша ніша діяльності. Цей процес полягає у тому, що суб'єкт господарювання спрямовує частину фінансових ресурсів із допоміжних видів діяльності в основну, підтримуючи тим самим необхідний рівень фінансової стійкості.

Також важливим фактором у комплексному дослідженні фінансової стійкості для поліпшення її рівня є аналіз структури капіталу. Основною метою цього аналізу є визначення динаміки обсягу і складу капіталу й їхнього впливу на фінансову стійкість та ефективність використання капіталу. Взаємозв'язок структури капіталу підприємства з його фінансовою стійкістю полягає у тому, що надання переваги тому чи іншому джерелу фінансування впливає на поточний і майбутній стан підприємства. Тобто використання тільки власного капіталу гарантує найвищу фінансову стійкість, але обмежує темпи розвитку, оскільки не може забезпечити формування додаткового обсягу активів у періоди сприятливої кон'юнктури ринку. Переважання позикового капіталу забезпечує високий фінансовий потенціал за рахунок приросту активів, а також можливості збільшення фінансової рентабельності внаслідок наявності ефекту фінансового левериджу, однак більшою мірою генерує фінансовий ризик і загрозу банкрутства [8, с. 147].

Крім вищезазначеного, напрямками підвищення фінансової стійкості вітчизняних сільськогосподарських підприємств є аналіз платоспроможності та фінансової стійкості покупців (актуально тільки для великих підприємств) для уникнення проблеми неповернення коштів за відвантажену продукцію або запровадження передоплати в договорах купівлі-продажу та доставки продукції, що дасть можливість підприємству частково фінансувати поточну діяльність за рахунок цих коштів. Також підприємства повинні намагатися постійно вдосконалювати методи праці, підвищувати кваліфікацію кадрів та за можливості використовувати нагромаджені на інших підприємствах позитивний досвід ведення діяльності, що дасть змогу підвищити продуктивність праці на підприємстві, зекономити ресурси та виготовити більший обсяг продукції.

Висновки. Отже, позитивним фактором для економічного розвитку країни є те, що первинна ланка вітчизняного агропромислового комплексу характеризується нормальною фінансовою стабільністю. З метою якісного управління фінансовою стійкістю для поліпшення її рівня вітчизняні сільськогосподарські підприємства передусім повинні звернути увагу на збільшення обсягів реалізації якісної продукції, запровадження результатів технічного прогресу (аерозіймка для контролю над якістю посівів, ведення посівної історії полів, біохімічні дослідження якості ґрунтів у лабораторіях), що дадуть можливість збільшити врожайність та зменшити собівартість готової продукції за рахунок скорочення витрат на паливо та добрива. Також для підвищення рівня фінансової стійкості доцільно звернути увагу на вищезазначені методи, такі як: диверсифікація діяльності для зміцнення позицій на ринку; впровадження авансових розрахунків за продукцію; гарантування фінансової стабільності за допомогою страхування; вдосконалення методів та засобів праці, системи стимулювання працівників тощо. За належного рівня фінансової стабільності підприємство є інвестиційно привабливим, викликає довіру в інвесторів, банків під час отримання кредитів, а також постачальників та споживачів. За належного рівня фінансової стабільності підприємство не вступає у конфлікт із державою та суспільством щодо вчасної сплати податкових зобов'язань до бюджету. Особливу увагу вітчизняним сільськогосподарським підприємствам варто приділяти прибутку як головному результату діяльності, чиннику наявності власних оборотних коштів для фінансування поточної роботи та фактору в стимулюванні подальшого зростання ефективності виробництва. Якісне управління фінансовою стабільністю на даному етапі розвитку економіки є дуже важливим чинником діяльності в поточному та перспективному періодах та забезпечує вигідні умови для стратегічного розвитку підприємств й економіки у цілому.

Список літератури:

1. Біла О.Г. Фінансове планування і фінансова стабільність підприємств. Фінанси України. – 2007. – № 4. – С. 112-118.
2. Донченко Т.В. Теоретичні основи формування механізму управління фінансовою стійкістю підприємства. Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 1. – Т. 1. – С. 23-27.
3. Керанчук Т.Л. Фінансова стабільність підприємства і методичні аспекти її оцінки. Економіка України. – 2001. – № 1. – С. 83-86.
4. Бланк І.О. Основи фінансового менеджменту. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 476 с.
5. Співак С.М. Механізм забезпечення фінансової стабільності промислового підприємства. Розвиток соціально-економічних систем в геоелектронічному просторі: теорія, методологія, організація обліку та оподаткування: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (11–12 травня 2017 р.). Т.: Паляниця В.А., 2017. – С. 142-144.
6. Стригуль Л.С. Економіко-методичне забезпечення оцінки достатності фінансових ресурсів підприємства в сучасних умовах господарювання. Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – Вип. 10. – С. 516-520. URL: <http://global-national.in.ua/archive/10-2016/107.pdf>.
7. Юрій Е.О., Луцик І.Б. Особливості формування стратегії розвитку підприємств в умовах невизначеності зовнішнього середовища. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка і менеджмент». – 2015. – Вип. 13. – С. 131-134.
8. Юрій Е.О., Бербека Л.А. Місце дослідження структури капіталу у оцінці фінансової стійкості підприємства. Причорноморські економічні студії. – 2017. – № 22. – С. 146-149.
9. Офіційний сайт Державної служби статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
10. Офіційний сайт ННЦ «Інститут аграрної економіки». URL: <http://www.iae.org.ua/>.